

Visie van "Zuid-Kennemerland Natuurlijk" op inrichting en beheer van de Houtrakkerbeemden

Niko Buiten & Evert van Huijssteeden

Inleiding

In het poldergebied ten noordoosten van Spaarndam werd in 1995 een nieuw natuurgebied aangelegd. Het werd uiteraard al snel door natuurliefhebbers ontdekt. Binnen de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland raakte de naam "Houtrakkerbeemden" in zwang. Naar aanleiding van hoge waterstanden in 1996 en de verstoring van nesten die daarvan het gevolg was ontstond het idee om binnen de Stichting Zuid-Kennemerland Natuurlijk (SZKN) een eigen visie te ontwikkelen voor het gebied. Een werkgroep is aan de slag gegaan en in het najaar van 1997 heeft het bestuur van SZKN een beheersvisie voor de Houtrakkerbeemden goedgekeurd. In dit artikel een samenvatting van deze beheersvisie.

Over welk gebied gaat het?

Met de Houtrakkerbeemden bedoelen we het natuurontwikkelingsgebied dat aan weerszijden van de Inlaagpolder is aangelegd. De Houtrakkerbeemden kent nauwe relaties met enkele aangrenzende gebieden: Westhofbos, Noorderbos en Uiterdijken.

Streefbeeld

In de beheersvisie heeft "Zuid-Kennemerland Natuurlijk" een streefbeeld voor de Houtrakkerbeemden en omgeving ontwikkeld: een situatie die we op langere termijn (ca 2020) willen bereiken. We nemen dat streefbeeld hier over en vullen dat aan met het noemen van soorten die bij het streefbeeld passen.

"De Houtrakkerbeemden, het Westhofbos en het Noorderbos vormen een samenhangend klei-oermoeras. Het gebied wordt extensief beheerd. We vinden er rietvelden (Grauwe Gans, Waterral, Grote Karekiet, Baardmannetje en wellicht Roerdomp), slikkige en brakke omstandigheden (vergelijk

de Oostvaardersplassen), waar Kluten en plevieren nestelen en we zien kruiden, struiken en voedselrijk vochtig bos (Blauwborst, Wielewaal en Groene Specht). De vegetatiestructuur wordt vooral bepaald door natuurlijke processen: begrazing en natuurlijk waterpeil (neerslag, verdamping, kwel). Planten als Echt en Engels Lepelblad, Fraai Duizenguldenkruid, Kamgras en op termijn misschien Brede Orchis en Harlekijn treffen we er aan. In het deel van de Houtrakkerbeemden bij de golfbaan ontwikkelt zich langs een vrij smalle waterloop enig (laagveen)moeras en we vinden er, door maai- en begrazingsbeheer, grazige open vegetaties (Grutto, Slob-eend). Het gebied vormt een onderdeel van een natte verbindingzone tussen de Zaanse moerassen en moerassen in Zuid-Holland."

Gewenste inrichting en beheer

Volgens "Zuid-Kennemerland Natuurlijk" moet een centraal uitgangspunt zijn het creëren van één groot, aaneengesloten beheersgebied, dat bestaat uit de Houtrakkerbeemden, het Westhofbos en het Noorderbos en dat op zo natuurlijk mogelijke, extensieve wijze wordt beheerd. Op deze wijze ontstaat een gebied van minimaal 200 ha. Mogelijk kan het worden verbonden met de aanliggende Uiterdijken. Voor dit gebied hebben de Vogelwerkgroepen Haarlem en Amsterdam reeds in 1987 een inrichtingsvoorstel aan het recreatieschap Spaarnwoude gedaan. Op deze wijze kan het gebied uitgroeien tot het enige robuuste natuurtype naast de duinen dat weinig beheer nodig heeft en waarin natuurlijke processen een belangrijke rol spelen.

Wat moet er volgens SZKN nog worden ingericht? Om een natuurlijk bosbiotoop te krijgen moet er in het Westhofbos worden gedund en moeten er wat bomen worden omgetrokken om weer open plekken te krijgen. Het nog jonge Noorderbos zou een natuurgebied moeten worden. Nu wordt het Noorderbos nog gebruikt voor de productie van hout. Om het hele gebied geschikt te maken voor grote grazers moeten corridors worden aangelegd tussen Houtrakkerbeemden, Westhofbos en Noorderbos in de vorm van roosters/wildrasters. Het moerasbiotoop moet worden vergroot om een robuust nat natuurgebied te krijgen. Daarnaast is het belangrijk dat er een verbindingzone wordt aangelegd tussen het westelijk en oostelijk deel van de Houtrakkerbeemden. In verband met het belang van het gebied als slaap- en foerageergebied voor steltlopers dienen open vlakke oevers aanwezig te zijn.

Intensieve begrazing goed voor rietvogels? Foto: Niko Buiten.

Essentieel voor het bereiken van het beschreven streefbeeld is een goed beheer. Wat is volgens "Zuid-Kennemerland Natuurlijk" een goed beheer? Op de hogere en daardoor wat drogere delen is de belangrijkste beheersmaatregel begrazing. Begrazing door Hooglanders of paarden kan bijdragen aan een meer gevarieerde vegetatiestructuur met open weiden, zoomvegetaties met struiken en opgaand bos. Naast begrazing is regulatie van het waterpeil van groot belang. Behalve het instellen van een waterpeil is er in de lage, natte delen vrijwel geen specifiek beheer nodig. We hebben een voorkeur voor een zo natuurlijk mogelijk waterpeil met geleidelijke uitdroging in de zomer. Wanneer dit onvoldoende resultaat oplevert is dynamisch waterpeilbeheer een alternatief; hierbij grijpt de mens actiever in.

SZKN vindt de wijze waarop het beheer wordt uitgevoerd een belangrijk punt van aandacht. Versnippering van het beheer moet worden voorkomen. Op dit moment beheert Staatsbosbeheer de Houtrakkerbeemden/Noorderbos en het recreatieschap Spaarnwoude het Westhofbos en de Uiterdijken. Het in één hand brengen van het beheer heeft voordelen. We willen hierover met de beheerders nader overleg plegen.

Het gebied kan deels worden opengesteld voor bezoekers. Het uitlaten van honden, fietsen/crossen en jagen zijn wat SZKN betreft uit den boze. De meest kwetsbare delen van de Houtrakkerbeemden kunnen door natuurlijke barrières worden afgeschermd om verstoring van dieren en planten te voorkomen. Om het gebied aantrekkelijk te maken voor bezoekers kan worden overwogen om eilandjes van zand en schelpen aan te leggen, een oeverwaluwand en een vogelobservatiehut of vogelkijkwand.

Gewenste monitoring en onderzoek

Om optimaal beheer te kunnen voeren is het van belang om de natuurlijke ontwikkelingen zo goed mogelijk te volgen. De bij SZKN aangesloten organisaties kunnen hieraan een belangrijke bijdrage leveren.

Broedvogelonderzoek en integrale gebiedstellingen worden sinds 1996 uitgevoerd door de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland. De vegetatie wordt gevolgd door de KNNV. Het is verder wenselijk de (aantals)ontwikkeling van insecten, zoogdieren en amfibieën te monitoren. Hierop zou de KNNV zich kunnen richten, wellicht in samenwerking met de IVN Haarlem en omstreken.

Het vervolg

Met de beheersvisie in de hand gaat Stichting Zuid-Kennemerland Natuurlijk overleg voeren met de beheerders, Staatsbosbeheer en het recreatieschap Spaarnwoude. Doel is om het geschetste streefbeeld zoveel mogelijk te bereiken: een groot aaneengesloten natuurgebied met open water, slik, moeras, weiden en natte bossen, zoveel mogelijk op een natuurlijke wijze beheerd met grote grazers en met een natuurlijk waterpeilbeheer.

Niko Buiten, Spaarne 49, app 1-7, 2011 CE Haarlem
Evert van Huijssteeden, Gen. Cronjéstraat 107 rd, 2021 JD Haarlem